

De eerste stap richting een (nog meer) bewuste toeristische bestemming

Wat is de houding (attitude) van de inwoners van de provincie Zeeland ten aanzien van toerisme?

Colofon

Deze rapportage is samengesteld door Kenniscentrum Kusttoerisme in nauw overleg met de klankbordgroep van het onderzoek.

© 2019, Kenniscentrum Kusttoerisme

Bij het samenstellen van deze publicatie is de grootste zorgvuldigheid betracht. Kenniscentrum Kusttoerisme is echter niet aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade als gevolg van de aangeboden informatie in deze publicatie.

Kenniscentrum Kusttoerisme
p/a HZ University of Applied Sciences
Postbus 364
4380 AJ Vlissingen
Telefoon: 0118 - 489 850
E-mail: kenniscentrumtoerisme@hz.nl
Website: www.kenniscentrumtoerisme.nl

Auteur

Harm IJben

Fotografie

Beeldbank Provincie Zeeland

Grafische vormgeving

Kees Hoendervangers, www.dtp-plus.nl

Samenvatting

Voor u ligt de rapportage van het onderzoek naar de houding van de inwoners van de provincie Zeeland ten aanzien van toerisme (0-meting). De belangrijkste conclusie van het onderzoek is dat er op dit moment brede steun is onder de inwoners voor Zeeland als toeristische bestemming, maar wel met significante regionale en lokale verschillen.

Die brede steun voor toerisme is met name verklaarbaar vanuit de in ruime mate ervaren positieve economische effecten van toerisme en ook de gevoelde trots dankzij toerisme en in mindere mate de ervaren sociale verbondenheid en het genoten persoonlijk economische voordeel. De gepercipieerde negatieve effecten van toerisme en mindere mate het gevoel geen stem te hebben bij besluitvorming rond toeristische ontwikkelingen doen juist op Zeeuws niveau afbreuk aan de mate van steun.

De draagkracht voor Zeeland als bewuste toeristische bestemming met 'waardevol toerisme' bevindt zich op de balans tussen de gepercipieerde positieve (lusten) en gepercipieerde negatieve impact (lasten). Voor nu wegen voor een ruime meerderheid van de inwoners de voordelen van toerisme zwaarder dan de nadelen, maar lokaal – met name voor inwoners van de woonkernen in de toeristische kustgemeenten – staat de draagkracht wel onder druk en daarmee daalt de leefbaarheid.

Het is daarom van groot belang om samen met alle relevante stakeholders in de regio te definiëren wat wordt verstaan onder 'waardevol toerisme' met specifieke aandacht voor het belang van de inwoners. Samenwerking is in deze de sleutel tot waardevol toerisme in een juiste balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving. Het succes van toerisme wordt nu nog te vaak alleen afgewogen (en uitgedragen) aan de hand van economische indicatoren, maar dit een eenzijdige afbakening van succes, waarbij positieve niet economische effecten worden vergeten en negatieve effecten niet worden opgelost.

Provincie Zeeland zou er daarom vanuit de wens een (nog meer) bewuste bestemming te willen zijn verstandig aan doen om actief en transparant te communiceren met haar inwoners over de positieve (niet) economische effecten van toerisme en tegelijkertijd actief te luisteren naar haar inwoners als het gaat om de ervaren negatieve effecten. Het wegwerken van deze negatieve effecten vraagt ook nadrukkelijk om transparant handelen, door (gezamenlijk) te bepalen wat verder onderzocht moet worden en wat direct aangepakt kan worden en op welke schaal (provinciaal, regionaal of lokaal).

Bovendien kan Provincie Zeeland mogelijk een rol spelen in het vergroten van de trots en sociale verbondenheid dankzij toerisme door het stimuleren en faciliteren van activiteiten die hier een bijdrage aanleveren. Trotse inwoners geven namelijk significant meer steun en inwoners die een grotere sociale verbondenheid voelen, ervaren de positieve effecten meer positief en de negatieve effecten minder negatief.

Tenslotte kan worden gesteld dat door de inwoners nu de kans te hebben gegeven om hun mening te geven over toerisme er een eerste stap is gezet in het creëren van meer betrokkenheid bij toeristische ontwikkelingen. Een relevante stap, passend bij de ontwikkeling naar een (nog meer) bewuste bestemming met waardevol toerisme, die nog nadrukkelijk om een vervolg vraagt, daar uit deze 0-meting naar voren is gekomen dat het gebrek aan ervaren betrokkenheid op dit moment afbreuk doet aan de mate van steun voor toerisme.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
DEEL 0: Algemeen	5
Inleiding	6
Onderzoeksaanpak	7
DEEL 1 Inwonersonderzoek op provinciaal niveau	11
Wat is de houding (attitude) van de inwoners van in 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten ten aanzien van toerisme?	12
In welke mate steunen de inwoners toerisme?	12
In welke mate ervaren de inwoners de positieve en negatieve effecten van toerisme?	13
In welke mate beïnvloeden de factoren trots, sociale verbondenheid, persoonlijke economische voordeel en politieke betrokkenheid de houding van de inwoners ten aanzien van toerisme?	14
Welke (individuele) belangen wegen (naar relevantie) voor inwoners het zwaarst bij de ontwikkeling van (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid?	14
Wat is het handelingsperspectief van de provincie Zeeland als bewuste toeristische bestemming vanuit het inwonersperspectief in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten?	15
Overzicht van gehanteerde figuren en tabellen	16

DEEL 0 Algemeen

Inleiding

In deze rapportage staan de inwoners centraal. Dit is tegenstelling tot wat gebruikelijk is in toerisme en de vrijetijdseconomie. Daarin wordt normaal gesproken de gast (bezoeker) centraal gesteld. Die focus op de inwoner komt voort uit een tendens die zichtbaar is in de hele samenleving. De mening van inwoners (burgers) wordt steeds belangrijker in overheidsbeleid. Op alle beleidsterreinen is burgerparticipatie van groot belang. Dit komt misschien nog wel het meest tot uitdrukking in het nieuwe ruimtelijk beleid: de Omgevingswet die in 2021 ingaat, daarin is participatie van alle stakeholders – inclusief burgers – een belangrijke pijler.

Deze brede maatschappelijke tendens is ook zichtbaar in het toeristische werkveld. Najaar 2018 zette NBTC Holland Marketing de toon met hun visie 'Perspectief 2030', waarin de ambitie werd benoemd dat in 2030 toerisme waardevol moet zijn voor alle inwoners. In deze visie wordt gesteld dat ingezet moet worden op activiteiten die een bijdrage leveren aan het gedeelde belang van bezoekers, bewoners en bedrijven, om zo Nederland als bestemming toekomstbestendig te ontwikkelen. Bovendien wordt benoemd dat de belangen van bewoners tot nu toe vaak achtergesteld zijn geweest in de ontwikkeling van toerisme en daarom een inhaalslag verdienen.

In september 2019 presenteerde de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (de Rli) hun advies "Waardevol toerisme, de leefomgeving verdient het". De Rli gebruikte in hun advies een model waarmee zij de balans (of disbalans) tussen toerisme en verschillende domeinen van de leefomgeving zichtbaar maken. De sociale leefomgeving – zowel in de publiek ruimte als de persoonlijke leefruimte van inwoners – vormt hierbij een belangrijk onderdeel.

Figuur 1: Beoordeling effecten toerisme op de leefomgeving en samenleving (bron: RLI (2019) Waardevol toerisme)

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. (2019). 'Waardevol toerisme, de leefomgeving verdient het'.

RELEVANT VOOR ZEELAND

Zeeland is sinds jaar en dag een toeristische provincie bij uitstek, geliefd bij velen in binnen- en buitenland, voor bijvoorbeeld een vakantie aan de kust, de beleving van de Zeeuwse natuur, een festival of de culinaire mogelijkheden. In 2018 brachten toeristen 18,6 miljoen overnachtingen door in Zeeland en werden ruim 43 miljoen vrijetijdsactiviteiten ondernomen door inwoners en Nederlandse dagbezoekers. Al deze mensen geven veel geld uit in Zeeland, de totale toeristische bestedingen bedroegen € 1,86 miljard. Het aantal banen in de toeristische sector was 16.400 in 2017 (9,4% van de totale Zeeuwse werkgelegenheid). De toeristische sector heeft daarmee een aanzienlijk economisch belang in de provincie.

Ondanks dit grote economische belang is de publieke opinie niet altijd positief over toerisme. Sommigen zijn van mening dat de Zeeuwse kust, zeker in de zomermaanden, te druk is en dat er teveel overlast is voor bewoners. In de laatste jaren hebben plannen voor nieuwe vakantieparken geleid tot stevige

protesten en is in de media steeds meer aandacht voor de negatieve impact van toerisme voor inwoners en hun leefomgeving.

Provincie en gemeenten vinden het van groot belang om de mening van inwoners mee te wegen in de ontwikkeling van toeristisch beleid voor Zeeland, overeenkomstig de aanbevelingen van NBTC Holland Marketing en de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Er was daarom behoefte aan een onafhankelijk, representatief onderzoek om zo op objectieve wijze vast te stellen in welke mate de inwoners toerisme steunen en hoe zij de positieve én negatieve effecten van het toerisme ervaren. In opdracht van Provincie Zeeland en in samenwerking met tien Zeeuwse gemeenten¹ heeft Kenniscentrum Kusttoerisme – ondersteund door ZB | Planbureau – daarom onderzoek gedaan naar de mening van de Zeeuwen over toerisme in hun provincie.

Dit onderzoek is een belangrijke eerste stap: voor het eerst is de mening aan de Zeeuwen zelf gevraagd. Het oppakken van de aandachts- en verbeterpunten is een regionale opgave en vormt een belangrijke bouwsteen voor de toekomstige visie op de vrijetijdseconomie van de Provincie Zeeland. De Provincie zal daarin samen met alle betrokkenen werken aan een positieve beleving van het toerisme, in een juiste balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

DOELSTELLING

Inzicht verkrijgen in de perceptie van de inwoners als belangrijke stakeholder over toerisme in de regio, om zo de mate van steun voor toerisme te kennen en de factoren die de mate van steun voor toerisme beïnvloeden te verkennen als opmaat naar een bewuste (toeristische) bestemming met waardevol toerisme in een balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

ONDERZOEKSVRAAG

Wat is de houding (attitude) van de inwoners ten aanzien van toerisme?

DEELVRAGEN

1. In welke mate steunen de inwoners toerisme?
2. In welke mate ervaren de inwoners van toerisme de positieve en negatieve effecten van toerisme?
3. Welke factoren beïnvloeden de steun voor toerisme van de inwoners?
4. In welke mate beïnvloeden deze factoren de mate van steun voor toerisme?
5. Welke (individuele) belangen wegen voor inwoners het zwaarst bij de ontwikkeling van (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid?

Onderzoeksaanpak

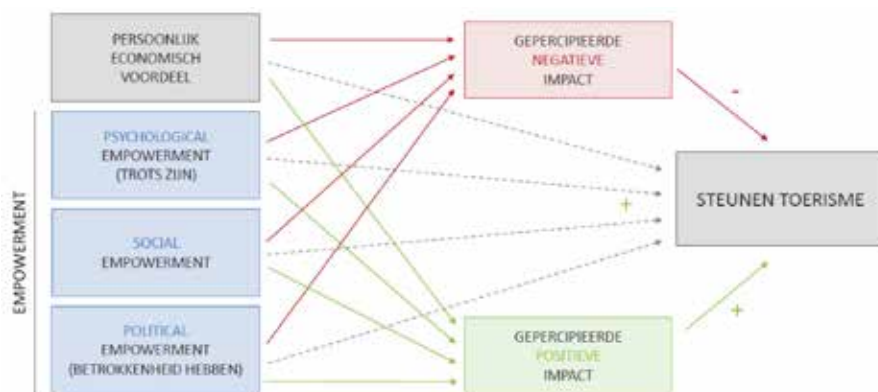
ONDERZOEKSMETHODE

Om inzicht te verkrijgen in het draagvlak voor toerisme bij inwoners van de tien deelnemende Zeeuwse gemeenten is een kwantitatief onderzoek uitgevoerd, waarbij gebruik is gemaakt van vragenlijsten gebaseerd op het internationaal gevalideerde model: 'Resident Empowerment through Tourism Scale (RETS)'.

Het model (figuur 2) geeft inzicht in de verschillende aspecten die de mening van inwoners over toerisme bepalen en maakt het mogelijk de onderlinge relaties te onderzoeken. Een belangrijk onderdeel van het model vormt de 'empowerment'. 'Empowerment' komt van het woord 'power' (kracht) en duidt op de mate waarin inwoners kracht halen uit de effecten van toerisme en het hun steun voor toerisme dus versterkt ofwel verzwakt wordt. Er zijn drie soorten 'empowerment', namelijk psychologische (trots), sociale (verbondenheid) en politieke empowerment (betrokkenheid). Tezamen met het concept 'Persoonlijk economisch voordeel' vormen zij de factoren voor de steun aan toerisme.

¹ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten zijn Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

Figuur 2: Welke factoren beïnvloeden de houding van inwoners ten opzichte van toerisme?

Boley, B., McGehee, N.G., Perdue, R., and Long, P. (2014). 'Empowerments and resident attitudes towards tourism: Strengthening the theoretical foundation through a Weberian lens'. *Annals of Tourism Research*. 49, pp. 33-50.

OPERATIONALISATIE

Voor de enquête is gebruik gemaakt van een gevalideerde vragenlijst (bron...). Deze vragenlijst (bijlage?) begint met stellingen over de zeven concepten van 'het RETS-model' ('persoonlijk economisch voordeel', 'trots zijn', 'sociale verbondenheid', 'politieke betrokkenheid', 'positieve impact', 'negatieve impact', 'steun voor toerisme'). Daarna wordt gevraagd naar de mening van inwoner over elementen van het huidige toeristische lokale beleid. De vragenlijst sluit af met vragen over profielkenmerken van de respondent om daarmee de representativiteit van het onderzoek te kunnen waarborgen. De stellingen direct gerelateerd aan de zeven concepten van 'het RETS-model' zijn te beantwoorden op basis van een vijf-punts Likertschaal (van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens').

POPULATIE EN STEEKPROEF

De onderzoekspopulatie voor het onderzoek naar het toeristische draagvlak vanuit het inwonersperspectief bestaat uit 223.486 inwoners van 18 jaar en ouder van de tien deelnemende Zeeuwse gemeenten. Het veldwerk voor het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode van februari tot en met april 2019.

Procedure en respons

Iedere deelnemende gemeente heeft, op basis van een standaardprocedure aangereikt door ZB | Planbureau, een representatieve steekproef getrokken² uit de Gemeentelijke Basisadministratie, waarna de inwoners per brief zijn benaderd voor deelname. De omvang van de steekproef per deelnemende gemeente is bepaald op basis van de gewenste representativiteit van de onderzoeksresultaten (op provinciaal, gemeentelijk of woonkernniveau).

De uitnodiging voor deelname aan het onderzoek is per post verstuurd, waarbij de inwoner de mogelijkheid kreeg om de gevalideerde vragenlijst digitaal (online) of analoog (op papier) in te vullen, om daarmee iedereen, onafhankelijk van zijn achtergrond, leeftijd en persoonlijke situatie, in de gelegenheid te stellen om deel te nemen en daarmee de respons te maximaliseren.

Tabel 1: Respons onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief per deelnemende gemeente

Gemeente	Mate van representativiteit	Omvang steekproef	Respons ³	
			absoluut	relatief
Borsele	Provinciaal	116	18	16%
Goes	Provinciaal	199	25	13%
Kapelle	Provinciaal	64	15	23%
Middelburg	Gemeentelijk	1.886	289	15%
Noord-Beveland	Provinciaal	40	11	28%
Reimerswaal	Provinciaal	109	23	21%
Sluis	Woonkern	5.625	1.286	23%
Terneuzen	Gemeentelijk	2.192	329	15%
Tholen	Gemeentelijk	1.876	357	19%
Veere	Woonkern	5.177	1.691	33%
	Totaal	17.284	4.044	23%

² De steekproef is gestratificeerd getrokken worden volgens de CBS-wijkindeling 2018, zodat de steekproef inwoners bevat uit elke woonplaats van de tien deelnemende Zeeuwse gemeenten (afhankelijk van de gewenste representativiteit per gemeente). De gemeenten Hulst, Schouwen-Duiveland en Vlissingen hebben (nog) niet deelgenomen aan het onderzoek.

³ De respons is stapsgewijs gecorrigeerd op basis van de mate waarin respondenten de vragenlijst volledig en consistent hebben ingevuld.

Tabel 2: Metadata [%] respondenten onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief

Item		
Geslacht	Man	Vrouw
	53%	47%
Wijze van invullen vragenlijst	Digitaal (online)	Analoog (offline)
	54%	46%
Leeftijd 50 jaar of ouder	Ja	Nee
	64%	36%
Werkzaam in de toeristisch recreatieve sector?	Ja	Nee
	19%	81%
Geboren in de provincie Zeeland?	Ja	Nee
	67%	33%

DATA-ANALYSE EN KLANKBORD

De analyses in de rapportage zijn uitgevoerd op basis van de gegevens die zijn verzameld in de periode van februari tot en met april 2019 in de tien deelnemende Zeeuwse gemeenten.

In eerste instantie hebben 5.353 respondenten de vragenlijst ingevuld. Vervolgens is een 'data cleaning-procedure' uitgevoerd, waarbij een aantal criteria voor het consistent invullen van de vragenlijst is gehanteerd:

- Locatie;
- Tijd voor het beantwoorden van de vragen;
- Consistentie van de gegeven antwoorden;
- Volledigheid van de antwoorden.

Na deze procedure zijn de gegevens van 4.044 respondenten valide bevonden om daadwerkelijk te gaan analyseren.

Analyse-instrumenten

De resultaten zijn voornamelijk verkregen aan de hand van beschrijvende analyses. Daarnaast zijn betrouwbaarheidsanalyses gedaan om de betrouwbaarheid van de diverse schalen te analyseren.

Daar waar relevant (en significant), is de analyse en interpretatie van de resultaten ondersteund door een lineaire regressieanalyse. Met lineaire regressie wordt nagegaan welke factoren ('persoonlijk economisch voordeel', 'trots zijn', 'sociale verbondenheid', 'politieke betrokkenheid', 'positieve impact', 'negatieve impact') van invloed zijn op de mate van steun voor toerisme.

De analyses zijn – op provinciaal niveau gewogen naar inwoneraantal en demografische opbouw per deelnemende gemeente – in principe gebaseerd op het percentage inwoners dat al dan niet akkoord gaat met de verschillende stellingen. Elke relevante vraag wordt hierbij apart gerapporteerd om zodoende een goed beeld te schetsen van de mening van de ondervraagden.

Provinciale weging

In dit onderzoek wordt ernaar gestreefd om een zo representatief mogelijk beeld te krijgen van de mening van de respondenten uit de tien gemeenten. Zo'n representatief beeld maakt het mogelijk om op Zeeuws niveau geldige uitspraken te doen. Daarvoor zijn twee criteria gebruikt: de verdeling tussen mannen en vrouwen, en die tussen drie leeftijdscategorieën (18-29, 30-59 en 60+). Om representativiteit te bereiken zijn de gegevens op deze zogeheten 'strata' gewogen, waardoor een evenwichtig beeld wordt verkregen op Zeeuws niveau van de meningen van alle genoemde leeftijds- en gendergroepen.

Naast uitspraken op Zeeuws niveau (deel 1 van deze rapportage) worden in dit onderzoek ook uitspraken gedaan op gemeentelijk en zelfs op woonkernniveau (separate delen 2 en 3, die geen onderdeel vormen van deze rapportage). Deze uitspraken zijn mogelijk omdat voor de desbetreffende gemeenten en woonkernen voldoende respons is behaald. Voor Middelburg, Tholen en Terneuzen zijn de uitspraken op gemeentelijk niveau gedaan en voor Veere en Sluis op woonkernniveau. Voor deze vijf gemeenten zijn de afzonderlijke gegevens niet gewogen. Dat is alleen op Zeeuws niveau gebeurd.

Klankbord

In de diverse fases van het onderzoek (o.a. bij het samenstellen van de vragenlijsten, het verantwoorden van de onderzoeksrapportage en het valideren van de resultaten) zijn vertegenwoordigers van overheid, toeristische bedrijfsleven en regionale onderzoeksinstituten als klankbord geraadpleegd, namelijk:

- Bijl, Jorrit: Kenniscentrum Kusttoerisme (HZ University of Applied Sciences);
- Cuyper de, Ruben: ZB | Planbureau;
- Monteyne, Inge: Provincie Zeeland;
- Pouwer, Ab: Recron Walcheren;
- Rabaut, Minke: Gemeente Sluis;
- Romijn, Simone: Gemeente Veere;
- Tempelman, Margot: Kenniscentrum Kusttoerisme (HZ University of Applied Sciences);
- Verhoeven, Nel: Onderzoeksconsultant.

DEEL 1 Inwonersonderzoek op provinciaal niveau

Wat is de houding (attitude) van de inwoners van in 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten ten aanzien van toerisme?

In opdracht van Provincie Zeeland en in samenwerking met de deelnemende Zeeuwse gemeenten (Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere) heeft het Kenniscentrum Kusttoerisme – ondersteund door ZB | Planbureau – een onafhankelijk kwantitatief onderzoek uitgevoerd om de mening van inwoners over toerisme in beeld te brengen.

Met het onderzoek is op een objectieve wijze vastgesteld in welke mate de inwoners toerisme steunen, hoe zij de positieve en negatieve effecten van het toerisme ervaren en welke factoren in welke mate de steun voor toerisme van de inwoners van de tien deelnemende Zeeuwse gemeenten beïnvloeden.

In deel 1 van de rapportage zijn de relevante resultaten van het inwoners-onderzoek beschreven, geanalyseerd en vertaald in een handelingsperspectief voor de Provincie Zeeland, met in achtneming van het feit dat de gemeenten Hulst, Schouwen-Duiveland en Vlissingen (nog) niet hebben deelgenomen. Het geschetste perspectief kan worden gehanteerd als eerste stap in de ontwikkeling naar een (nog meer) bewuste (toeristische) regio met waardevol toerisme in een balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

Tabel 3: Score concepten RETS-model op een vijfpunts Likertschaal voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten

Psychological empowerment (trots zijn)	3,8
Steunen toerisme	3,7
Gepercipieerde positieve impact	3,5
Social empowerment (sociale verbondenheid)	3,3
Gepercipieerde negatieve impact	3,0
Political empowerment (betrokkenheid hebben)	2,7
Persoonlijk economisch voordeel	2,2

In tabel 3 zijn de gemiddelde scores van de schalen van de zeven concepten uit het RETS-model op een vijfpunts Likertschaal weergegeven voor de deelnemende Zeeuwse gemeenten. Het concept 'trots zijn' scoort het hoogst met

een score van 3,8 en het concept 'persoonlijk economisch voordeel' het laagst met een 2,2. Uit de tabel wordt tevens duidelijk dat het concept 'gepercipieerde positieve impact' met een score van 3,5 significant hoger scoort dan het concept 'gepercipieerde negatieve impact' en daarmee worden ogenschijnlijk de effecten van toerisme door de inwoners van de deelnemende Zeeuwse gemeenten meer positief dan negatief ervaren.

IN WELKE MATE STEUNEN DE INWONERS TOERISME?

Uit tabel 4 is af te lezen dat 7 op de 10 inwoners in de deelnemende Zeeuwse gemeenten (70%) toerisme steunen en ze willen ook dat het belangrijk blijft in hun gemeente. Drie op de 4 ondervraagden (75%) geven bovendien aan dat hun gemeente een toeristische bestemming moeten blijven. Tenslotte geeft 62% van de inwoners dat de voordelen van toerisme (voor nu) zwaarder wegen dan de nadelen.

Tabel 4: Steun voor toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten (meest betrouwbare schalen)

Ik steun toerisme en ik wil dat het belangrijk blijft in mijn gemeente	70%
Mijn gemeente moet een toeristische bestemming blijven	75%
De voordelen van toerisme in mijn gemeente wegen zwaarder dan de nadelen	62%

Uit tabel 5 is af te lezen dat de mate van steun voor toerisme van de inwoners in de deelnemende Zeeuwse gemeenten zowel positief als negatief wordt beïnvloed door een zestal factoren. Deze factoren hebben op Provinciaal niveau een significant effect op de steun voor toerisme.

Tabel 5: Factoren (in rangorde) die de steun voor toerisme positief of negatief beïnvloeden in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten.

1. Gepercipieerde positieve impact	+
2. Psychological empowerment (trots zijn)	+
3. Gepercipieerde negatieve impact	-
4. Social empowerment (sociale verbondenheid)	+
5. Persoonlijk economisch voordeel	+
6. Political empowerment (betrokkenheid hebben)	-

De factoren 'gepercipieerde positieve impact', 'trots zijn', 'sociale verbondenheid' en 'persoonlijk economisch voordeel' dragen in positieve zin (+) bij aan de mate van steun voor toerisme. De factoren 'gepercipieerde negatieve impact' en in minder mate 'betrokkenheid hebben' doen op dit moment (nadrukkelijk) afbreuk (-) aan de mate van steun op Zeeuws niveau.

De mate van 'gepercipieerde negatieve impact' lijkt om die reden mede de verklaring dat de score voor de schaal 'Mijn gemeente moet een toeristische bestemming blijven' hoger is dan de score voor de schaal 'Ik steun toerisme en ik wil dat het belangrijk blijft in mijn gemeente' (70% t.o.v. 75%).

IN WELKE MATE ERVAREN DE INWONERS DE POSITIEVE EN NEGATIEVE EFFECTEN VAN TOERISME?

De ervaren positieve effecten van toerisme dragen zoals eerder gesteld (tabel 5) in positieve zin bij aan de mate van steun voor toerisme in de Zeeuwse gemeenten. De ervaren effecten zijn onder te verdelen naar positief economische en positief niet economische effecten.

Positieve economische impact van toerisme

Uit tabel 6 is af te lezen dat 9 op de 10 inwoners in de deelnemende Zeeuwse gemeenten (87%) erkennen dat de groei van het aantal toeristen de lokale economie versterkt. Daarnaast geven 7 op de 10 ondervraagden aan dat er dankzij toerisme meer winkel- en horecagelegenheden zijn in hun gemeente (73%) en dat toerisme het inkomen en de levensstandaard vergroot (76%).

Tabel 6: Gepercipieerde positieve economische impact van toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten

Een groei van het aantal toeristen versterkt de lokale economie	87%
Toerisme vergroot het inkomen en de levensstandaard in mijn gemeente	73%
Dankzij toerisme zijn er meer winkel- en horecagelegenheden	70%

Positieve niet economische impact van toerisme

In tabel 7 is te zien dat 2 op de 3 inwoners in de deelnemende Zeeuwse gemeenten ervaren dat toerisme de ontwikkeling van publieke faciliteiten stimuleert (66%). Zes op de 10 ondervraagden erkennen daarnaast dat toerisme bijdraagt aan meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners (63%) en helpt bij het bewaren van de culturele identiteit en het restaureren/herbouwen van historische gebouwen (62%).

Tabel 7: Gepercipieerde positieve niet economische impact van toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten

Toerisme stimuleert de ontwikkeling van publieke faciliteiten in mijn gemeente	66%
Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners	63%
Toerisme helpt onze culturele identiteit te bewaren en historische gebouwen te restaureren/herbouwen	62%
Toeristische ontwikkelingen verbeteren de leefbaarheid in mijn gemeente	55%
Door toeristische ontwikkelingen zien de publieke ruimtes er in mijn gemeente beter uit	42%
Toerisme stimuleert de bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving in mijn gemeente	32%
Toerisme stimuleert de ontwikkeling van meer groen in mijn gemeente	32%

Vijf op de 10 inwoners ervaren door toeristische ontwikkelingen een verbetering van de leefbaarheid in hun gemeente (53%) en (maar) 3 op de 10 ondervraagden erkennen dat toerisme de bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving en de ontwikkeling van meer groen in hun gemeente stimuleert (32%).

Negatieve impact van toerisme

De ervaren negatieve effecten van toerisme doen zoals eerder gesteld afbreuk aan de mate van steun voor toerisme. Uit tabel 8 is af te lezen dat meer dan 5 op de 10 inwoners in de deelnemende Zeeuwse gemeenten door toerisme meer verkeersproblemen (53%) en zwerfafval (51%) ervaren in hun gemeente.

Tabel 8: Gepercipieerde negatieve impact van toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten

Door toerisme zijn er meer verkeersproblemen in mijn gemeente	53%
Door toerisme is er meer zwerfafval in mijn gemeente	51%
Door toerisme wordt het leven in mijn gemeente duurder	34%
Door toerisme wordt het te druk in mijn gemeente	28%
Een groei van het aantal toeristen zal leiden tot wrijving tussen inwoners en toeristen	24%
Door toerisme is er meer criminaliteit in mijn gemeente	20%

Daarnaast geven 3 op de 10 ondervraagden aan dat naar hun idee door toerisme het leven duurder wordt (34%) en dat het te druk wordt in hun

gemeente (28%). Twee op 10 ondervraagden schatten in dat een groei van het aantal toeristen zal leiden tot wrijving tussen inwoners en toeristen (24%).

De minste instemming bij de ondervraagden tenslotte is over de stelling 'Door toerisme is meer criminaliteit in mijn gemeente' (21%).

IN WELKE MATE BEÏNVLOEDEN DE FACTOREN TROTS, SOCIALE VERBONDENHEID, PERSOONLIJKE ECONOMISCHE VOORDEEL EN POLITIEKE BETROKKENHEID DE HOUDING VAN DE INWONERS TEN AANZIEN VAN TOERISME?

De factoren 'trots zijn', 'sociale verbondenheid' en 'persoonlijk economisch voordeel' dragen in positieve zin bij aan de mate van steun voor toerisme in Zeeland. De factor 'betrokkenheid hebben' doet op dit moment (in de 0-meting) afbreuk aan de mate van de steun voor toerisme (tabel 5).

Uit tabel 9 is af te lezen dat 6 op de 10 inwoners in de deelnemende Zeeuwse gemeenten graag aan anderen willen vertellen wat hun gemeente heeft te bieden (58%). Drie op de 10 ondervraagden voelen zich door toerisme meer verbonden met de gemeenschap (27%) en 2 op de 10 geven aan dat toerisme helpt hun rekeningen te betalen (16%). Maar 1 op de 10 inwoners tenslotte heeft het gevoel een stem te hebben in beslissingen rond toeristische ontwikkelingen in hun gemeente.

Tabel 9: Factoren die de steun voor toerisme beïnvloeden in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten (meest betrouwbare schalen)

Door toerisme wil ik anderen graag vertellen wat mijn gemeente te bieden heeft (trots zijn)	58%
Toerisme zorgt ervoor dat ik mij meer verbonden voel met de gemeenschap (sociale verbondenheid)	27%
Toerisme in mijn gemeente helpt mij mijn rekeningen te betalen (persoonlijk economisch voordeel)	16%
Ik heb een stem in de beslissingen rond toeristische ontwikkelingen in mijn gemeente (betrokkenheid hebben)	12%

WELKE (INDIVIDUELE) BELANGEN WEGEN (NAAR RELEVANTIE) VOOR INWONERS HET ZWAARST BIJ DE ONTWIKKELING VAN (GEMEENTELIJK) TOERISTISCH-RECREATIEF BELEID?

Uit tabel 10 is af te lezen dat 9 op de 10 inwoners in de deelnemende Zeeuwse gemeenten veel belang hechten aan het behouden van de natuurlijke omgeving (94%), het verbeteren van de leefbaarheid (93%) en het behouden van de cultuur en historie (90%).

Tabel 10: Individuele belangen (naar relevantie) inwoners van de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten bij de ontwikkeling van (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid

De natuurlijke omgeving behouden	94%
De leefbaarheid van de inwoners verbeteren	93%
De cultuur en historie behouden	90%
Toerisme ontwikkelen op een schaal die past bij onze gemeenschap	82%
Ervoor zorgen dat de woningmarkt niet oververhit raakt	79%
Toeristen een kwalitatief goede gastbeleving bieden	77%
Samenwerking tussen de inwoners stimuleren	76%
Iedereen de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan besluitvorming rondom toerisme	65%
Actie ondernemen tegen wildkamperen	63%

Ook wordt duidelijk dat 8 op de 10 inwoners graag zien dat toerisme wordt ontwikkeld op een schaal die past bij de gemeenschap (82%), dat ervoor wordt gezorgd dat de woningmarkt niet oververhit raakt (79%), de toeristen een kwalitatief goede gastbeleving wordt geboden (77%) en is er bovendien de nadrukkelijke wens om de samenwerking tussen inwoners te stimuleren (76%).

Tenslotte vragen 7 op de 10 ondervraagden iedereen de mogelijkheid te bieden om deel te nemen aan besluitvorming rondom toerisme (65%) en 6 op de 10 willen dat er actie wordt ondernomen tegen wildkamperen (63%).

Wat is het handelingsperspectief van de provincie Zeeland als bewuste toeristische bestemming vanuit het inwonersperspectief in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten?

De belangrijkste conclusie van het onderzoek is dat er op dit moment brede steun is onder de inwoners van de deelnemende Zeeuwse gemeenten voor Zeeland als toeristische bestemming. Die brede steun is met name verklaarbaar vanuit de in ruime mate ervaren positieve economische effecten van toerisme en ook de gevoelde trots dankzij toerisme en in mindere mate de sociale verbondenheid en het genoten persoonlijk economische voordeel.

Vanuit de wens van Provincie Zeeland om zich te ontwikkelen tot een (nog meer) bewuste toeristische regio/bestemming, wordt het succes van toerisme nu nog te vaak alleen afgewogen (en uitgedragen) aan de hand van economische indicatoren, maar dit een eenzijdige afbakening van succes, waarbij positieve niet economische effecten worden vergeten en negatieve effecten niet worden opgelost (op provinciaal, regionaal en lokaal niveau) terwijl door inwoners ervaren negatieve effecten van toerisme – en mindere mate het gevoel geen betrokkenheid te hebben bij toeristische ontwikkelingen – afbreuk aan de steun voor toerisme.

Provincie Zeeland zou er daarom verstandig aan doen om meer actief en transparant te communiceren met haar inwoners over zowel de positieve economische als niet economische effecten van toerisme. En het is tegelijkertijd voor de provincie van het grootste belang om nadrukkelijk oog te hebben voor de negatieve effecten van toerisme, om daar vervolgens actief naar te handelen, door te bepalen wat verder onderzocht moet worden en wat direct aangepakt kan worden en op welke schaal (provinciaal, regionaal of lokaal).

De draagkracht voor een toeristische regio/bestemming als Zeeland bevindt zich op de balans tussen de gepercipieerde positieve (lusten) en gepercipieerde negatieve impact (lasten). Voor nu wegen voor een ruime meerderheid van de inwoners de voordelen van toerisme zwaarder dan de nadelen, maar als de draagkracht zou worden overschreden daalt de leefbaarheid voor de inwoners.

Het lijkt daarom van groot belang voor Zeeland als toeristische regio/bestemming om samen met alle relevante stakeholders te definiëren wat wordt verstaan onder 'waardevol toerisme' met specifieke aandacht voor het belang van de inwoners. Samenwerking is in deze de sleutel tot 'waardevol toerisme' in een juiste balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

De inwoners hebben de kans gekregen om hun mening te geven door deelname aan dit onderzoek, waardoor meer betrokkenheid wordt gecreëerd. Dit sluit aan bij een brede wens van de inwoners van de deelnemende Zeeuwse gemeenten om meer betrokken te worden bij de besluitvorming rondom toerisme.

Na de ervaren positieve effecten van toerisme is 'trots zijn' de meest belangrijke verklaring voor de mate van steun voor toerisme in Zeeland en vanuit dat gegeven is het aan te raden om 'het gevoel van trots op je regio' te (blijven) stimuleren. Trotse inwoners geven namelijk significant meer steun voor toerisme en dragen zo bij aan een goede gastbeleving en uiteindelijk een (meer) bewuste toeristische bestemming.

De sociale positieve effecten van toerisme tenslotte zijn minder 'sterk' dan 'trots zijn', maar de inwoners die deze sociale voordelen zien, ervaren wel meer positieve en minder negatieve impact van toerisme. Een groot deel van de inwoners vindt (wel) dat het stimuleren van (meer) samenwerking tussen de inwoners relevant is bij de ontwikkeling van toekomstig (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid. Mogelijk kan vanuit die wens een verbinding worden gelegd met ondernemers en bezoekers, om gezamenlijk tot nieuwe toeristisch-recreatieve producten en diensten te komen.

In tabel 11 is op provinciaal niveau (voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten) een handelingsperspectief uitgewerkt als opmaat naar een (meer) bewuste toeristische bestemming.

Tabel 11: Handelingsperspectief voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten

Concept (RETS-model, figuur 2)	Generiek	Specifiek (aanknopingspunten)
1. Gepercipieerde positieve impact	Communiceer actief en transparant over de positieve effecten van toerisme	<p>Communiceer actief en transparant over de positieve economische effecten van toerisme en maak voor inwoners inzichtelijk hoe toerisme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bijdraagt aan het voorzieningenniveau (winkel- en horecagelegenheden); • inkomen en levensstandaard van inwoners vergroot. <p>Communiceer actief en transparant over de positieve niet economische effecten van toerisme en maak voor inwoners inzichtelijk hoe toerisme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bescherming en behoud van de natuurlijke omgeving en de ontwikkeling van meer groen stimuleert; • leefbaarheid verbetert (publieke ruimte en faciliteiten, recreatieve mogelijkheden); • culturele identiteit en historie helpt te bewaren.
2. Trots zijn	Maak inwoners trots dankzij toerisme	Stimuleer (en faciliteer) inwoners om bezoekers te vertellen wat de (toeristische) bestemming heeft te bieden (als bijdrage aan het behoud van de culturele identiteit en het bieden van een goede gastbeleving).
3. Gepercipieerde negatieve impact	Werk actief negatieve impact (daar waar mogelijk) weg	Luister actief naar inwoners (met oog voor de leefbaarheid) om te achterhalen wat de belangrijkste ervaren negatieve effecten van toerisme zijn (verkeersoverlast en zwerfafval), bepaal wat verder onderzocht moet worden en wat direct aangepakt kan worden (op welke schaal, provinciaal, regionaal of lokaal).
4. Sociale verbondenheid	Vergroot de sociale effecten	Stimuleer (en faciliteer) samenwerking tussen inwoners bij toekomstig toeristische ontwikkelingen en leg (daar waar mogelijk) een verbinding met ondernemers en bezoekers, met oog voor de leefbaarheid in de gemeenschap die onder druk staat, de oververhitte woningmarkt en de ontwikkeling van toerisme op een schaal die past bij de gemeenschap.
5. Politieke betrokkenheid	Betrek inwoners in beleid	Bied inwoners de mogelijkheid om deel te nemen aan besluitvorming rondom toerisme door hen een stem te geven in de beslissingen rondom toekomstige toeristische ontwikkelingen.

Overzicht van gehanteerde figuren en tabellen

Figuur 1: Beoordeling effecten toerisme op de leefomgeving en samenleving (bron: RLI (2019) Waardevol toerisme	6
Figuur 2: Welke factoren beïnvloeden de houding van inwoners ten opzichte van toerisme?	8
Tabel 1: Respons onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief per deelnemende gemeente	8
Tabel 2: Metadata (%) respondenten onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief	9
Tabel 3: Score concepten RETS-model op een vijfpunts Likertschaal voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten	12
Tabel 4: Steun voor toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten (meest betrouwbare schalen)	12
Tabel 5: Factoren (in rangorde) die de steun voor toerisme positief of negatief beïnvloeden in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten.	12
Tabel 6: Gepercipieerde positieve economische impact van toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten	13
Tabel 7: Gepercipieerde positieve niet economische impact van toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten	13
Tabel 8: Gepercipieerde negatieve impact van toerisme in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten	13
Tabel 9: Factoren die de steun voor toerisme beïnvloeden in de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten (meest betrouwbare schalen)	14
Tabel 10: Individuele belangen (naar relevantie) inwoners van de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten bij de ontwikkeling van (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid	14
Tabel 11: Handelingsperspectief voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten	16